

LATVIJAS VALSTS VĒSTURES ARHĪVS

KATLAKALNS UN BIŠUMUIŽA
ARHĪVA MATERIĀLOS

IZSTĀDES KATALOGS

RĪGA, 2002

KATLAKALNS UN BIŠUMUIŽA ARHĪVA DOKUMENTOS

Katalogs

© Latvijas Valsts vēstures arhīvs

Sastādīja: **Dr. Pārsla Pētersone**

Rīga, 2002

Latvijas Valsts vēstures arhīva (*LVVA*) dokumentu izstāde par Katlakalnu un Bišumuižu noslēdz Pārdaugavas vēsturei veltīto izstāžu ciklu, kas tika veidots, sagaidot Rīgas 800 gadu jubileju. Pasākuma mērķis ir parādīt šīs Pārdaugavas daļas veidošanos un attīstību, tās nozīmi Rīgas saimnieciskajā un kultūras izaugsmē. Izstāde ilustrē tēmai atbilstošu materiālu daudzveidību un informē skatītājus par plašajām arhīva dokumentu izmantošanas iespējām Rīgas pilsētas un tās atsevišķo teritoriju vēstures izpētē.

Senākā apbūve apskatāmajā teritorijā veidojās ap Katlakalna dzirnavām. Pirmās ēkas tur uzcēla jau pirms Livonijas kara. Novads ietilpa Rīgas patrimoniālajā apgabalā un kā Jumpravmuižas sastāvdaļa piederēja Rīgas pilsētai. 17. gadsimtā šeit izveidoja Katlakalna draudzi, uzcēla pirmo baznīcu un iekārtoja pastorātu jeb mācītāja muižu. Līdz ar to arī tuvējā apkārtnē ieguva nosaukumu *Katlakalns*.

Katlakalnā dzīvoja galvenokārt pilsētas patrimoniālā apgabala zemnieki, kuri izmantoja pilsētas zemi, nodarbojās ar lauksaimniecību un maksāja nodevas pilsētai.

18. gadsimta vidū netālu no Katlakalna dzirnavām iekārtoja nelielu muižiņu, kuru, atkarībā no īpašniekiem, sauca gan par Šildera, gan Hilzena, gan Bišumuižu. Vēl šodien saglabājusies klasicisma formās veidotā bijusī kungu māja, celta 19. gadsimta 20. gados, laikā, kad muižiņa piederēja bagāto Rīgas tirgotāju Brandenburgu ģimenei.

Jakobs Brandenburgs (*Brandenburg*) jun. 19. gadsimta vidū muižiņas teritoriju paplašināja: netālajā smilšainajā uzkalnā iekārtoja jaunu apbūves gabalu – *Jēkaba augstieni*, kur uzcēla dzīvojamo māju un saimniecības ēkas, nopirka blakus esošo dzirnavu gruntsgabalu un veco dzirnavu ēku pārbūvēja par eļļas fabriku. Nedaudz vēlāk no dzirnavām atdalītajā zemesgabalā pie Bauskas ielas uzcēla lenšu fabriku. Jakobam Brandenburgam piederošos īpašumus sāka saukt par Bišumuižu; iepriekšējais nosaukums *Katlakalns* pakāpeniski tika attiecināts vairs tikai uz Akmeņsalā 18. gadsimta beigās celto baznīcu.

Pēc Jakoba Brandenburga nāves īpašums tika sadalīts: kādreizējā dzirnavu gruntsgabalā uzcelto fabriku 1871. gada 29. septembrī nopirka Krievijas galma padomnieks Ludvigs Frīdrihs Rēders (*Roeder*) un Prūsijas pilsonis Gumals Gustavs Knops (*Knopp*), pēc vairākiem gadiem te izveidojās t.s. Knopa papīrfabrika. *Jēkaba augstieni* un lenšu fabriku 1874. gadā ieguva Rīgas tirgotāji Karls Matias Beifīns (*Beythien*) un Johans Juliuss Šmits (*Schmidt*). Divdesmitā gadsimta sākumā te uzcēla sērskociņu fabriku *Vulkāns*.

Līdz ar vairāku fabriku celtniecību Bišumuižā attīstījās rūpniecība, pieauga iedzīvotāju skaits, aktivizējās sabiedriskā dzīve.

Izstādes ekspozīciju veido vairākās tematiskās grupas:

- Katlakalna un Bišumuižas vieta pilsētas plānojumā
- Katlakalna dzirnavas
- Knopa papīrfabrika
- Bišumuižas teritorija
- Bišumuižas ēkas
- Bišumuižas īpašnieki
- Sērkociņu fabrika *Vulkāns*
- Katlakalna pastorāts
- Katlakalna baznīca
- Bišumuižas skola
- Bišumuižas tirgus
- Satiksme ar pilsētas centru

Atbilstoši ekspozīcijas tematiskajām grupām veidots arī izstādes katalogs, kurā sniegts konseptīvs izstādīto dokumentu raksturojums. Parindēs minēti izstādes gatavošanas laikā apzinātie arhīva dokumenti, kas nav iekļauti ekspozīcijā.

I. KATLAKALNA UN BIŠUMUIŽAS VIETA PILSĒTAS PLĀNOJUMĀ

Katlakalns ar Bišumuiža atrodas Daugavas kreisajā krastā, pie Bauskas ielas, rēķinot pa gaisa līniju – 4,5 km attālumā no Rīgas centra.

1828. gadā teritoriju pievienoja Rīgas pilsētai, pirms tam zemes bija pilsētas patrimoniālajā apgabala daļa, administratīvi iekļautas pilsētai piederošās Jumpravmuižas robežās.

Par novada senāko celtni uzskatāmas Katlakalna dzirnavas, septiņpadsmitā gadsimtā šeit uzcēla Katlakalna baznīcu un pastorātu. Simts gadu vēlāk netālu no Katlakalna dzirnavām izveidojās arī neliela muižiņa, ko šodien pazīstam ar nosaukumu – Bišumuiža.

- 1. Rīgas pilsēta un patrimoniālais apgabals Pārdaugavā. 1699. 2909. f., 1. apr., 2. l.**
Attēlota Rīgas pilsēta, Daugava un tās salas, kā arī patrimoniālā apgabala Pārdaugavas daļa no Daugavgrīvas līdz Doles salai. Kartē redzams Bauskas ceļš, Katlakalna dzirnavu dīķis ar dzirnavu novietni, Katlakalna pastorāts, baznīca un šeit dzīvojošo zemnieku sētas.
- 2. Daugavas salu karte. Zīmējis Eberhards Tolckss (Tolcks) 1699. 2909. f., 1. apr., 39. l.**
Attēlota Daugava, tās salas un piekrastes zona no Daugavgrīvas līdz Doles salai. Kartē redzama Katlakalna dzirnavu un dīķa, kroga, pastorāta, baznīcas un apkārtējo zemnieku māju novietne.
- 3. Jumpravmuižas zemju gruntsnomas grāmatas. 1799, 1801, 1805, 1807. 1392. f., 1. apr., 289., 290., 294., 296. l.**
Gruntsnomas maksājumu grāmatas sniedz ziņas par dažādu Jumpravmuižas zemju, arī Katlakalna dzirnavu un Bišumuižas zemju nomniekiem un nomas maksas lielumu.
- 4. Rīgas pilsētas hipotēku grāmata. III. priekšpilsētas III. kvartāls. 19. gadsimta otrā puse. 109. f., 28. apr., 731. l.**
Hipotēku grāmatā atrodamas ziņas par Katlakalna un Bišumuižas īpašniekiem, īpašumu pirkšanu un pārdošanu.
- 5. Izkopējums no Rīgas pilsētas patrimoniālā apgabala kartes. 1918. Oriģināls 1679. f., 162. apr., 4355. l.**
Izkopējumā redzama Katlakalna baznīcas, pastorāta, Bišumuižas novietne un tuvākā apkārtnē.

II. KATLAKALNA DZIRNAVAS

Katlakalna dzirnavas bija senākā saimniecība Bišumuižas apkārtnē. Zināms, ka dzirnavas šeit pastāvējušas jau pirms Livonijas kara, jo cīņu laikā tās tika sagrautas. Nosaukumu Katlakalns teritorija ieguva 17. gadsimtā.

Saimniecība nereti cieta no Daugavas plūdiem. Ļoti postoši tie bijuši 1649. gadā, kad ūdens straume aizskaloja dzirnavas un arī daudzas apkārtējo zemnieku mājas.

1689. gada 28. oktobrī līgumu par Katlakalna dzirnavu zemes nomu ar Rīgas pilsētas kases kolēģiju noslēdza Johans fon Reiterns (Reutern). Jau dažus mēnešus agrāk – 3. jūnijā šeit, lai novērtētu gruntsgabālā uzceltās septiņas ēkas, bija ieradies toreizējais Rīgas pilsētas būvmeistars Ruperts Bindenšu (Bindenschu).

No 17. gadsimta beigām saglabājušās arī pirmās izogrāfiskās liecības: izteiksmīgu vizuālo priekšstatu par saimniecību sniedz 1695. gada rudenī izgatavotā dzirnavu muižas zemju karte.

Dzirnavas sākotnēji piederēja pilsētai, līdz 1768. gadā dzirnavu saimniecību – ēku un inventāru – pārdeva privātpersonai, pilsētas īpašumā paturot tikai zemi. Uz šādiem noteikumiem kā pirmais te sāka saimniekot Johans Jakobs Everts (Ewert).

1848. gadā dzirnavu kompleksu, kurā ietilpa eļļas fabrika, saimniecības ēkas un četru pūrvieta liels dārzs, nopirka Jakobs Brandenburgs (Brandenburg) un gandrīz trīsdesmit gadu tas veidoja kopīgu saimniecisku vienību ar Bišumuižu. Jaunā ēku funkcija lika aizmirst seno nosaukumu, saimniecību kā sadzīvē, tā arī dokumentos arvien biežāk sāka saukt par Bišumuižas eļļas fabriku.

1. Rēķins par Katlakalna dzirnavās veiktajiem remontiem. Sastādījis Hinrihs Henriks (*Hennricken*). 17. gadsimta 80. gadi. 1392. f., 1. apr., 335. l., 4. lp.

Dokumentā uzskaitīti darbu veidi un izmaksas: mūrētas jaunas krāsnis, laboti skursteņi, kroga ēkā uzcelts jauns ugunsdzēsības.

2. Rīgas būvmeistara Ruperta Bindenšu sastādītā Katlakalna dzirnavu taksācija. 1689. gada 3. jūnijs. 1392. f., 1. apr., 335. l., 8. lp.

Dokuments informē, ka ēku kompleksu veido dzirnavu ēka, jaunas slūžas, kokmateriālu nojume, audēja māja, krogs un staļļi. Apkārt saimniecībai uzcelta sēta ar iebraucamajiem vārtiem.

3. Katlakalna dzirnavu zemju karte. Sastādījis Eberhards Tolks. 1695. 2909. f., 1. apr., 286. l.

Kartē attēlota teritorija ap Katlakalna dzirnavu dīķi: tur uzceltās ēkas, ceļi, dārzi, alejas, kā arī tuvējās apkārtnes zemnieku saimniecības.

4. Katlakalna dzirnavu ienākumu un izdevumu rēķins. 1744. 190. f., 2. apr., 407. l., 25. lp.

Minētas summas, ko dzirnavnieks Johans Georgs Bēms (Böhm) un arī iepriekšējais dzirnavnieks Valcers (Waltzer) maksājis pilsētas kasei.

5. Katlakalna dzirnavu saimniecības zemju plāni. 18. gadsimta sākums. 1392. f., 1. apr., 335. l., 3. lp.

Attēloti divi zemes gabali, kas atrodas Bieķēnsalā. Jau 17. gadsimtā tie piederējuši dzirnavu saimniecībai.

6. Rīgas Landfogtejas tiesas sēdes protokols par Katlakalna dzirnavu pārdošanu. 1755. gada 16. maijs. 1392. f., 1. apr., 283. l., 105. lp.

Sēdē dzirnavniekam Langerbekam (Langerbeck) tika dota atļauja Katlakalna dzirnavas pārdot Johanam Hībem (Hübe).

7. Katlakalna dzirnavu, kroga un Bišumuižas zemju plāns. Zīmējis mērnīeks Knēbušs (Knebusch). 1787. 2909. f., 1. apr., 336. l.

Kartē attēlotas saimniecību robežas, ceļi un ēkas. Pievienotajā eksplikācijā minēts arī izmantojamo zemju lielums un raksturota kvalitāte.

Sk. vēl:

1. Rēķins par Katlakalna dzirnavās veiktajiem remontiem. Sastādījis Kristians Seidelers (Seydeler). 1683. gada 11. jūnijs. 1392. f., 1. apr., 335. l., 1. lp.
2. Rīgas pilsētas Landfogtejas tiesas lieta par dzirnavu celtniecību un darbību. 1690–1834. 1392. f., 1. apr., 335. l.
3. Rīgas pilsētas Landfogtejas tiesas protokoli. 1767. 1392. f., 1. apr., 284. l.
4. Rīgas pilsētas kases kolēģijas lieta par pilsētas dzirnavu darbību. 1843–1850. 1390. f., 2. apr., 407. l.

III. KNOPA PAPĪRFABRIKA

1871. gada 29. septembrī Krievijas galma padomnieks Ludvigs Frīdrihs Rēders (Roeder) un Prūsijas pilsonis Gumals Gustavs Knops (Knopp) izsolē par 10 000 rubļiem sudrabā nopirka Jakoba Brandenburga Katlakalna dzirnavu gruntsgabalā uzcelto eļļas fabriku. Abi īpašnieki tajā saimniekoja līdz Ludviga Frīdriha Rēdera nāvei 1892. gadā. Izmaksājis mantiniekiem pienākošos kompensāciju, ar 1892. gada 8. jūlija Rīgas apgabala tiesas lēmumu fabriku ieguva Gumals Gustavs Knops. Kopš 1893. gada 25. janvāra uzņēmumu Reder und Knopp sāka dēvēt par firmu G. Knopp. Īpašnieks uzcēla jaunus fabrikas, kā arī dzīvojamo ēku korpusus un veica aktīvu saimniecisko darbību. Uzņēmums ražoja celulozi, papīru un kartonu.

Gumals Gustavs Knops nomira 1899. gada 17. jūnijā, un tā paša gada septembrī īpašums tika sadalīts mantiniekiem: dēliem – Gustavam Gumalam, Karlam Gustavam, Karlam Albertam un meitām – Emmai Nanijai, Nanijai Emelīnai, Marianai Emelīnai, Leonijai Emelīnai Knopiem.

Pirmā pasaules kara gados rūpnīca darbu pārtrauca. Vērtīgākās mašīnas un iekārtas daļas – tvaika mašīnas, tvaika katlus, visu mašīnu misiņa daļas, dzensiksnas – tika aizvestas uz Iekškrēviju. Atstātas bez vajadzīgās uzraudzības, cieta arī ēkas. Pēc kara Knopa mantinieki Latvijā neatgriezās, viņu pilnvarojumā par uzņēmumu rūpējās Jānis Treimanis, kurš bija iecerējis fabrikas darbību atjaunot.

Darbības uzsākšanai tika ņemti apjomīgi kredīti, taču Jānim Treimanim ar saimniekošanu neveicās un fabrikas darbību atjaunot neizdevās. 1935. gada 7. decembrī Rīgas Apgabaltiesas rīkotajā izsolē gruntsgabalu par 16 500 latiem nopirka Latvijas Banka. Divus gadus vēlāk – 1937. gada 19. novembrī īpašumu par 91 000 latiem pārdeva Rīgas pilsētai zaļumu joslas ierīkošanai. Divdesmit pēckara gados fabrikas ēkas tā arī netika salabotas un daļu no tām nojauca.

1. Vidzemes guberņas valdes būvodaļas atļauja Jakobam Brandenburgam Katlakalna dzirnavu gruntsgabalā celt vienstāvu koka fabrikas ēku un mūra mašīnu māju. 1867. gada 13. marts. 10. f., 2. apr., 4368. l., 113. lp.

Projektu būvēm izstrādājis arhitekts Hess (Hess). Celtnes paredzēts būvēt gruntsgabala iekšienē.

2. **Līgums starp Jakobu Brandenburgu no vienas puses un galma padomnieku Ludvigu Frīdrihu Roderu (*Roder*) un Gumalu Gustavu Knopu (*Knopp*) no otras puses par Katlakalna dzirnavu gruntsgabala pirkšanu un pārdošanu. 1871. gada 29. septembris. 1615 f., 4. apr., 5921. l.**
Dokumentā sniegts gruntsgabala raksturojums: tas ir 18 48/100 pūrvietu liels, jau apmēram četrus gadus te darbojas eļļas fabrika. Pārdošanas cena – 10 000 rbļ. sudrabā.
3. **Projekts vienstāvu mūra dzīvojamās mājas būvei Knopa papīrfabrikā. 1894. Fotokopija. Oriģināls 2761. f., 3. apr., 10028. l.**
*Projekts paredz celt vienstāvu dzīvojamās ēkas korpusu pie Bauskas ielas. Atbildīgais par būvdarbiem – arhitekts G. Vinklers (*Winkler*).*
4. **Projekts Knopa papīrfabrikas pagalma dzīvojamās ēkas celtniecībai. Fotokopija. 1895. Oriģināls 2761. f., 3. apr., 10028. l.**
Paredzēts pārbūvēt ēku, kas pievienotajā situācijas plānā atzīmēta ar burtu “A” – noslēdzošā celtnie pret dīķi vērstajā ēku rindā. Atbildīgais par būvdarbu izpildi – arhitekts G. Vinklers. Būvdarbi pabeigti 1895. gada oktobrī.
5. **Projekts Knopa papīrfabrikas ēku pārbūvei. Fotokopija. 1896. Oriģināls 2761. f., 3. apr., 10028. l.**
Projekts paredz pārbūvēt divas vecās, pie Bauskas ielas novietotās dzīvojamās mājas (pievienotajā situācijas plānā apzīmēta ar “A” un “B”), kā arī par vienu stāvu paaugstināt gar dzirnavu dīķi novietoto fabrikas korpusu.
6. **Knopa papīrfabrikas ēku situācijas plāns un taksācija. 1897. 2775. f., 3. apr., 90. l.**
Protokolam pievienots ēku situācijas plāns, minēta katras celtnes funkcija, izmēri, vērtība.
7. **Knopa papīrfabrika. 19. un 20. gadsimta mija. Negatīvs Latvijas vēstures muzejā, Nr. 38540.**
Uzņēmumā redzama fabrikas ēkas pret dzirnavu dīķi vērstā fasāde.
8. **Knopa papīrfabrikas ēku taksācijas protokols. 1910. 2775. f., 3. apr., 147.^a l., 96.–100. lp.**
Protokolam pievienots gruntsgabala un tajā uzcelto ēku situācijas plāns. Raksturota katras ēkas funkcija, lielums, būvmateriāls un minēta celtnu vērtība.
9. **Knopa papīrfabrikas ēku un iekārtas taksācijas protokols. 1921. gada 8. janvāris. 4584. f., 24. apr., 13. l., 12. lp.**
Dokuments informē, ka lielākā daļa ēku ir sliktā stāvoklī un jāremontē. Vērtīgākā iekārtas daļa un daudzas mašīnas Pirmā pasaules kara gados evakuētas uz Krieviju.
10. **Pielikums pie Knopa fabrikas pirkšanas pārdošanas līguma, kas noslēgts starp Latvijas Banku kā pārdevēju un Rīgas pilsētu kā pircēju. 1937. 2874. f., 3. apr., 52. l., 34. lp.**
Dokumentā uzskaitītas vēl saglabājušās fabrikas mašīnas un ēkas.

Sk. vēl:

1. Rīgas pilsētas trešās priekšpilsētas īpašumu taksācijas protokoli. 1863. 1390. f., 3. apr., 54. l.
2. Rīgas pilsētas trešās priekšpilsētas īpašumu taksācijas protokoli. 1868. 1390. f., 3. apr., 10. l.
3. Vidzemes guberņas būvvaldes privātpersonām izsniegtās atļaujas namu celtniecībai Rīgā. 1868. 10. f., 2. apr., 4362. l.
4. Rīgas pilsētas Landfogtejas tiesas protokoli būvlietās. 1868. 1379. f., 1. apr., 842. l.
5. Jakoba Brandenburga lūgums Landfogtejas tiesai atļaut fabrikas ēkas celtniecību Katlakalna dzirnavu gruntsgabālā. 1868. 1379. f., 1. apr., 842. l., 16. lp.
6. Landfogtejas tiesas būvatļauju piešķiršanas žurnāls. 1868., 1869. 1379. f., 1. apr., 860. l.
7. Rīgas Hipotēku biedrības lieta par Knopa papīrfabriku. 1890–1903. 2769. f., 1. apr., 4311. l.
8. Knopa papīrfabrikas ēku taksācijas protokols. 1900. 1775. f., 3. apr., 90. l., 79.–89. lp.

IV. BIŠUMUIŽAS TERITORIJA

Gleznainā Bišumuižiņa, kuras adrese ir Rīgā, Bauskas ielā 147^a (grupa 73, grunts 89), veidojusies 18. gadsimta vidū un ilgstoši kalpojusi kā rīdzinieku vasaras atpūtas vieta. Gandrīz piecdesmit gadu muižiņas zemes veidoja kopēju īpašumu ar diviem kaimiņu gruntsgabaliem, uz kuriem atradās bij. Katlakalna dzirnavas (grupa 73, grunts 92) un fabrika Vulkāns (grupa 73, grunts 90, 91). Līdz 1828. gadam, kad minēto teritoriju iekļāva Rīgas pilsētas robežās, tā ietilpa Rīgas lauku novadā un kā Jumpravmuižas sastāvdaļa piederēja Rīgas pilsētai.

Bišumuižas sākumi saistāmi ar Mihaela Šildera atraitnes Annas Katarinas Šilderes, dzim. fon Rammas (Schilder, geb. von Ramm) vārdu, kura 1773. gada 25. maijā no leitnanta Šuca (Schutz) nopirka pie Katlakalna dzirnavu dīķa uz Jumpravmuižas zemes iekārtoto, nelielo saimniecību ar dažām ēkām. To sāka saukt par Šildermuižiņu.

Ap 1810. gadu Bišumuižā sāka saimniekot Rīgas tirgotāju Brandenburgu (Brandenburg) ģimene. Gadu vēlāk Jakobs Brandenburgs uzcēla šeit vienu no pirmajām cukura fabrikām Rīgā. Viņa dēls – Jakobs Brandenburgs jun. 1842. gadā Bišumuižas zemes apvienoja ar Katlakalna dzirnavu gruntsgabalu un ēkām. Nedaudz vēlāk neapstrādātajos smilšu kalnos tika nosprausts jauns gruntsgabals – Jēkaba augstiene (Jekobshöhe). Bez tam Jakobs Brandenburgs Bišumuižai pievienoja vēl vienu jaunu gruntsgabalu blakus dzirnavu zemei, pie Bauskas ceļa, kur 1860. gadā uzcēla lenšu fabrikas ēku. Abi pēdējie gruntsgabali 19. gadsimta beigās tika apvienoti vienā īpašumā, tur uzcēla fabriku Vulkāns.

1928. gada 7. martā Bišumuižu no agrāko īpašnieku mantiniekiem par 40000 Ls nopirka kooperatīvs Mans nams. Bija iecerēts Bišumuižas gleznainajā apkārtnē celt dzīvojamos namus un no īres naudām gūt labus ienākumus. Tomēr šajā laikā tika izstrādāts pilsētas apbūves ģenerālprojekts, pēc kura Bišumuižas teritoriju bija plānots izmantot kā parku un iekļaut Rīgas zaļumu joslā. Grūtības programmas īstenošanā neļāva kooperatīva locekļiem savlaicīgi atdot bankai aizņemtus kredītus, un 30. gadu beigās īpašums nonāca izsolē.

1. **Bišu muižas zemju karte. Izgatavojis J. B. Rozenpflancers (Rosenpflanzler). 1778. 2909. f., 1. apr., 334. l.**

Kartē attēlota Bišumuižas saimniecības zeme ar ēkām. Pievienota arī zemju eksplikācija.

2. **Bišu muižas zemju karte. Izgatavojis D. Knēbušs. 1787. 2909. f., 1. apr., 335. l.**

Kartē attēlota Bišumuižas saimniecības zeme ar ēkām. Pievienota arī zemju eksplikācija.

3. **Bišumuižas koroborācijas protokols un ēku apraksts. 1792. 749. f., 6. apr., 2661. l., 280. lp.**

Dokuments informē, ka Bišumuižu izolē nopircis Karls Frīdrihs Hilzens (Hülßen). Protokolam pievienots arī muižas ēku apraksts.

4. **Rīgas–Bauskas ceļa plāns pie Katlakalna dzirnavām. 1819. 2909. f., 1. apr., 93. l.**

Attēlota ceļa līnija un tās tuvumā uzceltās ēkas.

5. **Katlakalna un Bišumuižas apkārtne. Izkopējums no Rīgas pilsētas kartes. 1827. 6828. f., 2. apr., 618. l.**

Kartē parādīta Bišumuižas cukurfabrikas, Katlakalna dzirnavu un kroga novietne.

6. **Bišumuižas gruntsgabala situācijas plāns. Sastādījis pilsētas mērnika palīgs V. Grots (Groth). 1908. 2775. f., 3. apr., 138. l., 64. lp.**

Attēlotas gruntsgabala robežas un tajā uzceltās ēkas.

7. **Starp Georgu Hēbenštreitu, Katrīnu Jāņa meitu Grasu, dzim. Hēbenštreitu (Grass, geb. Hebenstreit) un dzīvokļu kooperatīvu Mans Nams noslēgtais Bišumuižas pirkšanas pārdošanas līgums. 1928. gada 7. marts. 1615. f., 4. apr., 5922. l., 113. lp.**

Dokuments apliecina, ka brālis un māsa Hēbenštreiti pārdod viņiem piederošo Bišumuižas saimniecību par 40 000 rbļ.

8. **Rīgas pilsētas valdes ziņojums Būvju valdei par bij. Bišumuižas teritorijas izmantošanu. 1935. gada 27. februāris. 2874. f., 1. apr., 3359. l., 114. lp.**

Ziņojumā lasāms, ka Rīgas pilsēta nav atļāvusi kooperatīvam Mans Nams celt īres namus agrākās Bišumuižas teritorijā, pamatojot, ka zeme un apkārtējais parks jāizmanto zaļumu un atpūtas zonas veidošanai.

9. **Dzīvokļu kooperatīva Mans Nams lūgums apriņķa vērtēšanas komisijai par bij. Bišumuižas gruntsgabala zemes vērtības samazināšanu. 1939. gada 30. jūnijs. 1679. f., 188. apr., 881. l., 4. lp.**

Dokuments informē, ka kooperatīva biedri bija vēlējušies bij. Bišumuižas teritorijā celt īres namus. Pilsētas valde šādu rīcību neatļāva, pamatojot, ka šeit jāierīko zaļumu un atpūtas josla. Īpašnieki lūdz pārrēķināt zemes vērtību un samazināt nodokļu lielumu.

Sk. vēl:

1. Rīgas pilsētas mērnīku ziņojumi par gruntsgabalu uzmērīšanu Jumpravmuižas, Ķengaraga un cukurfabrikas teritorijā. 1791–1863. 1390. f., 2. apr., 366. l.
2. Jumpravmuižas zemju nomas maksas grāmatas. 1802–1819. 1392. f., 1. apr., 291.–303. l.
3. Bišumuižas gruntsgabala zemesgrāmata. 1893–1938. 1615. f., 4. apr., 5921. l.
4. Rīgas pilsētas valdes lieta par zemju iegūšanu pilsētas administratīvajās robežās. 1936–1940. 2874. f., 1. apr., 2022. l.
5. Latvijas Hipotēku bankas lieta par kooperatīva Mans Nams parādu piedziņu. 1937. 4584. f., 23. apr., 2373. l.

V. BIŠUMUIŽAS ĒKAS

Par Bišumuižas ēkām senākās ziņas rodamas 18. gadsimta beigās sastādītajos dokumentos. Muižas celtnes bija privātīpašums, bet par zemes izmantošanu bija jāslēdz nomas līgumi ar Rīgas pilsētu. 1773. gadā Bišumuižas īpašniece, Rīgas rātskunga Mihaela Šildera (Schilder) atraitne, nolūkā precizēt zemes nomas maksājumu apjomu, lika teritoriju uzņēmīt un izgatavot karti. Uzdevumu veica pilsētas mērnieks J. B. Rozenpfancers (Rosenpflanzler). Nepilnu pūrvieta lielajā pagalmā jau bija uzceltas četras ēkas.

Muižas ēkas bez būtiskām izmaiņām kalpoja līdz 19. gadsimta sākumam, kad šeit sāka saimniekot Jakobs Brandenburgs. 1811. gada 25. jūlijā viņš saņēma Rīgas Landfogtejas tiesas atļauju netālu no Katlakalna dzirnavām esošajā Bišumuižā celt 12 asis garu, 6 asis 4 pēdas platu, pildrežģa būvē veidotu cukurfabrikas ēku. 1816. gadā te bija uzcelta jau otra, pēc arhitekta Johana Daniela Gotfrīda (Gotfried) projekta veidota mūra četrstāvu fabrikas ēka.

Bišumuižas kungu māja celta ap 1820. gadu. Parka ieskaitā klasicisma stila viestāvu mūra ēka bija veidota atbilstoši sava laika estētiskajiem un modes kritērijiem ar joniska kārtojuma četru kolonu portikiem abās garenfasādēs. Pirmajā stāvā bija izbūvēts sešu istabu dzīvoklis, tā centrālā telpa bija krāšņa ovālas formas zāle, kuras sienas greznoja vairākas lielformāta gleznas. Plašo virtuvi dekorēja apgleznotas holandiešu tipa sienas flīzes. Trīs dzīvojamās istabas atradās mezonīnā, bet cokolā – vairākas palīgtelpas.

Pirmā pasaules kara gados īpašnieki Bišumuižu atstāja, ēkas netika apdzīvotas arī pēckara gados. Kaut arī kungu mājas celtnē 1928. gada 19. janvārī ieguva arhitektūras pieminekļa statusu un tika iekļauta Izglītības ministrijas neizskaramu mākslas priekšmetu sarakstā, tomēr ēka stāvēja neapdzīvota un pat līdz 1950. gadam nekādi remontdarbi tajā netika veikti.

- 1. Rīgas Landfogtejas tiesas protokols un atļauja Jakobam Brandenburgam celt cukurfabrikas ēku Bišumuižā. 1811. gada 3. augusts. 1379. f., 1. apr., 828. l., 124., 125. lp.**

Tiesas sēdē tirgotājam Jakobam Brandenburgam atļāva celt Bišumuižā 12 asis garu, 6 asis 4 pēdas platu, statņu būvē veidotu fabrikas ēku, kas atrastos 10 asu attālumā no pārējām saimniecības ēkām.

- 2. Bišumuižas ēku un cukurfabrikas produkcijas uzskaitījums. Sastādījis Jakobs Brandenburgs. 1817. gada 16. janvāris. 3. f., 1. apr., 1287. l., 48. lp.**

Ziņojumā lasāms, ka saimniecības gruntsgabālā uzcelta četrstāvu fabrikas ēka, divas dzīvojamās mājas, trīs ērbēģi, divas noliktavas, stallis un ratnīca.

- 3. Bišumuiža. Zīmējis D. Jancens (Janzen), litogr. Hausvalds (Hauswald). 1830.**

Attēlota Bišumuižas cukurfabrikas ēka un ainava Katlakalna dzirnavu dīķa ziemeļu galā.

- 4. Bišumuižas ēku un saimniecības novērtēšanas protokols. 1849. 1390. f., 3. apr., 45. l., 81., 83. lp.**

Protokolā raksturotas gruntsgabala ēkas un noteikta to vērtība.

- 5. Bišumuižas ēku situācijas plāns. 1878. 2769. f., 1. apr., 4311. l.**

Attēlotas gruntsgabala robežas, kungu māja, divas dzīvojamās mājas un saimniecības ēkas.

6. **Bišumuižas ēku situācijas plāns. 1897. 2769. f., 1. apr., 4311. l.**
Plānā redzams, ka ēku kompleksu veido desmit celtnes, centrā – kungu māja.
7. **Bišumuižas kungu māja. 19. un 20. gadsimta mija. Negatīvs Latvijas vēstures muzejā, Nr. 38538.**
8. **Bišumuižas parka paviljons. 19. un 20. gadsimta mija. Negatīvs Latvijas vēstures muzejā, Nr. 38539.**
9. **Bišumuižas staļļi. 1927. Negatīvs Latvijas vēstures muzejā, Nr. 15499.**
10. **Bišumuižas gruntsgabala situācijas plāns ar ēkām. 1937. 2874. f., 1. apr., 2022. l., 401. lp.**
Attēlotas Bišumuižas gruntsgabala robežas un teritorijā vēl saglabājušās ēkas.
11. **Kooperatīva Mans Nams piedāvājums Rīgas pilsētai par Bišumuižas saimniecības pirkšanu. 1937. gada 2. februāris. 2874. f., 1. apr., 2022. l., 400. lp.**
Dokuments informē par kooperatīva piedāvājumu Rīgas pilsētai nopirkt ēku kompleksu, kas sastāv no bij. kungu mājas, divām dzīvojamām ēkām, diviem staļļiem un garāžas. Noteiktā cena – 165 000 Ls.
12. **Bišumuižas pārvaldnieka L. Vilka ziņojums Rīgas dzīvokļu saimniecības pārvaldei par stāvokli Bišumuižā. 1941. gada 7. oktobris. 2874. f., 1. apr., 2574. l., 87. lp.**
Autors raksta, ka Bišumuižā saglabājušās piecas ēkas, visām nepieciešami apjomīgi remontu. Ēkas atstātas novārtā un netiek apkoptas.

Sk. vēl:

1. Vidzemes guberņas valdes lieta par fabriku celtniecību guberņā. 1816. 3. f., 1. apr., 1287. l.
2. Rīgas pilsētas trešās priekšpilsētas īpašumu taksācijas protokoli. 1863. 1390. f., 3. apr., 54. l.
3. Rīgas pilsētas trešās priekšpilsētas īpašumu taksācijas protokoli. 1868. 1390. f., 3. apr., 10. l.
4. Rīgas pilsētas nekustamo īpašumu novērtēšanas komisijas protokoli. 1879. 2775. f., 3. apr., 25. l.
5. Rīgas pilsētas nekustamo īpašumu novērtēšanas komisijas protokoli. 1893. 2775. f., 3. apr., 51. l.
6. Rīgas pilsētas nekustamo īpašumu novērtēšanas komisijas protokoli. 1908. 2775. f., 3. apr., 138. l.

VI. BIŠUMUIŽAS ĪPAŠNIEKI

Pirmā Bišumuižas īpašniece bija Mihaela Šildera atraitne Anna Katarina Šildere, dzim. fon Ramma (Schilder, geb. von Ramm), kura 1773. gada 25. maijā nopirktajā muižīņā aktīvi saimniekoja līdz savai nāvei 1784. gadā. Pēc tam īpašumu mantoja dēls Heinrihs Šilders, bet pēc viņa nāves – mazdēls Mihaels Šilders.

1786. gada 26. jūnijā publiskā izsolē Bišumuižu par 3006 valsts dālderiem nopirka Rīgas Lielās ģildes tirgotājs Karls Frīdrihs Hilzens.

Ap 1810. gadu Bišumuižā sāka saimniekot Brandenburgu dzimtas pārstāvji. Pirmais no viņiem – Jakobs Johans Brandenburgs dzimis 1778. gada 4. aprīlī Jelgavā, 1794. gadā viņš pārcēlās uz Rīgu, 1808. gada martā

apprecējās ar Elīzabeti fon Reisneri (Reußner) un nodibināja savu tirdzniecības uzņēmumu. 1834. gada 8. septembrī Jakobs Johans Brandenburgs nomira, un Bišumuižu mantoja Jakobs Brandenburgs jun. (1812–1878). Bagātā tirgotāja dēls izvēlējās savām aprindām atbilstošu dzīves biedri un apprecējās ar Malvīni Elīzabeti Pihlau (Pychlau, 1819–1889); viņas ģimene, kurai piederēja Strazdumuižas kokvilnas un vilnas fabrika, toreiz bija viena no bagātākajām Rīgā.

Jakobs Brandenburgs jun. nomira 1878. gada 27. decembrī. Viņa dēls Pauls Augusts Brandenburgs mantojumā saņēma tikai daļu no kādreiz tēvam piederējušajiem īpašumiem – 36 6/10 pūrvietu lielo gruntsgabalu (grunts 73, grupa 89), kur bija izveidots Bišumuižas ēku ansamblis. Katlakalna dzirnavu zemei, Jēkaba augstienei un lenšu fabrikas teritorijai šajā laikā jau bija citi īpašnieki un atšķirīga, individuāla apbūve un attīstība.

Pēdējais Brandenburgu dzimtas pārstāvis – Pauls Augusts 1879. gadā apprecējās ar Džesiju Nipu (Nipp). Tomēr kopdzīve ilga tikai piecus gadus, jo 1885. gadā viņš nomira un īpašums tika pārdots.

- 1. Rīgas liceja prorektora Johana Gotlība Ludviga (Ludwig) līdzjūtības apliecinājums rātskunga Mihaela Šildera bērēs. 1755. gada 25. jūnijs. 4011. f., 1. apr., 5029. l., 1. lp.**

Līdzjūtības teksts sastādīts dzejoļa formā, iespiests Samuela Lorenca Frēliha (Frölich) tipogrāfijā Rīgā.

- 2. Rīgas Fogtejas tiesas lieta par Heinriha Šildera mantojuma izsoli. 1786. 1378. l., 1. apr., 6063. l.**

Lietā atrodas dokumenti par Heinriha Šildera bērnu un pārējo mantinieku pretenzijām mantojuma dalīšanas jautājumos.

- 3. Rīgas rātes lieta par Rīgas tirgotāja un vecākā Heinriha Šildera mantojuma izsoli. 1792. 3088. f., 2. apr., 349. l.**

Lietā atrodas dokumenti par Heinriha Šildera mantojuma sastāvu, parādiem un to piedziņu, kā arī mantinieku prasības mantojuma dalīšanas jautājumos.

- 4. Apsveikums Jakobam Johanam Brandenburgam un Marijas Elizabetes fon Reisneres saderināšanās dienā. 1808. gada 29. marts. 4011. f., 1. apr., 556. l., 11. lp.**

Apsveikums sastādīts dzejoļa formā. Iespiests V. F. Hekera (Häcker) tipogrāfijā, Rīgā.

- 5. Bišumuižas draugu apsveikums Jakobam Johanam Brandenburgam vārda dienā. 1816. gada 25. jūlijs. 4011. f., 1. apr., 556. l., 41. lp.**

Apsveikums sastādīts dzejoļa formā. Iespiests Rīgā.

- 6. Jakobam Johanam Brandenburgam paraksts un zīmogs. 1820. 4011. f., 1. apr., 556. l., 70., 71. lp.**

Ar parakstu un zīmogu Jakobs Johans Brandenburgs apstiprinājis parāda saņemšanu.

- 7. Adeles Valteres (Walter) apsveikums Jakobam Johanam Brandenburgam vārda dienā. 1831. gada 25. jūlijs. 4011. f., 1. apr., 556. l., 79. lp.**

Apsveikums sastādīts dzejoļa formā. Iespiests Rīgā.

- 8. Bišumuižas draugu apsveikums Jakobam Johanam Brandenburgam vārda dienā. 1831. gada 25. jūlijs. 4011. f., 1. apr., 556. l., 77. lp.**

Apsveikums sastādīts dzejoļa formā. Iespiests Rīgā.

9. Paziņojums par Jakoba Johana Brandenburga nāvi. 1834. gada 8. septembris. 4011. f., 1. apr., 556. l., 85. lp.
Līdzjūtība iespiesta 10. septembra preses izdevumā.
10. Jakoba Brandenburga jun. ielūgumi uz svinībām. 1839. un 1842. 4011. f., 1. apr., 556. l., 97., 99. lp.
Ielūgumi adresēti rātskungam Holanderam (Hollander) ar ģimeni un M. Drahenhauera (Drachenhauer) kungam ar ģimeni.
11. Jakoba Brandenburga dienesta gaitu apraksts. 19. gadsimta 30. gadi. 4011. f., 1. apr., 556. l., 198. lp.
Dokumentā rodamas ziņas par ieņemtajiem amatiem, dienesta ilgumu un ģimenes locekļiem.
12. Apsveikums sakarā ar Jakoba Brandenburga jun. atgriešanos Rīgā pēc ārzemju ceļojuma. 1841. gada 7. augusts. 4011. f., 1. apr., 556. l., 101. lp.
Apsveikums sastādīts dzejoļa formā. Iespiests Rīgā.
13. Kurzemes literatūras un mākslas biedrības Jakobam Brandenburgam izsniegtais diploms. 19. gadsimta 50. gadi. 4011. f., 1. apr., 556. l., 195. lp.
Diploms apliecina, ka Jakobs Brandenburgs jun. uzņemts par biedrības biedru.
14. Jakoba Brandenburga jun. vēstules sievai. 1860. 4011. f., 1. apr., 556. l., 122.–124. lp.
Vēstules rakstītas no Berlīnes, tajās Jakobs Brandenburgs stāsta par saviem iespaidiem Vācijā.
15. Paziņojums par Jakoba Brandenburga jun. nāvi. 1878. gada 27. decembris. 4011. f., 1. apr., 556. l., 131. lp.
Paziņojumu Rigasche Zeitung pielikumā publicējusi atraitne un bērni.
16. Ielūgums uz Paula Brandenburga un Džesijas Nipas saderināšanās svinībām. 1879. gada aprīlis. 4011. f., 1. apr., 556. l., 141. lp.
Ielūgumu izsūtījuši līgavas vecāki – Heinrihs un Marianne Nipi.

Sk. vēl:

1. Rīgas pilsētas goda pilsoņu grāmata. 1857., 1858. 1394. f., 1. apr., 1632. l.
2. Rīgas pilsētas goda pilsoņu grāmata. 1896. 1394. f., 1. apr., 2052. l.
3. Bišumuižas gruntsgabala zemesgrāmata. 1893–1938. 1615. f., 4. apr., 5921. l.
4. Dokumenti par Brandenburgu dzimtu. 1794–1930. 4011. f., 1. apr., 556. l.
5. Dokumenti par Šilderu dzimtu. 1755–1902. 4011. f., 1. apr., 5029. l.

VII. SĒRKOCIŅU FABRIKA VULKĀNS

19. gadsimta vidū Jakobs Brandenburgs blakus Bišumuižai nosprauda 2916 kvadrātasis lielu gruntsgabalu (grupa 73, grunts 90), ko nosauca par Jēkaba augstieni (Jakobshöhe). 1864. gadā šeit jau bija uzcelta koka dzīvojamā ēka un dažas saimniecības ēkas.

1860. gadā, lai uzceltu lenšu fabrikas divstāvu mūra ēku, Jakobs Brandenburgs atdalīja arī 3061 kvadrātasi lielu zemes gabalu (grupa 73, grunts 91) no Katlakalna dzirnavu grunts pie Bauskas ceļa.

1874. gadā abus minētos gruntsgabalus nopirka Rīgas tirgotāji Karls Matiass Beitīns (Beythien) un Johans Juliuss Šmits (Schmidt). Izveidojās no diviem gruntsgabaliem sastāvošs kopīpašums.

1889. gada 24. septembrī īpašumu nopirka Antons Roens (Rohen). Saimniecisko darbību viņš iesāka ar fabrikas paplašināšanu. 1890. gada 13. aprīlī būvvalde izskatīja apjomīgu arhitekta G. Vinklera projektu ēku pārbūvei. Nākošā gada februārī būvdarbi bija pabeigti.

1896. gada 13. novembrī fabriku nopirka Viktors Šturcs (Sturtz), kurš te iekārtoja vērptuvi. 1908. gadā šeit izcēlās ugunsgrēks un lielākā daļa ražošanas korpusu nodega.

Drupas 1908. gada rudenī nopirka sērkokciņu ražošanas firmas Vulkāns pārstāvis Arons Giršmans (Girschmann) un uzsāka nepieciešamās pārbūves sērkokciņu ražotnes izveidei. 1909. gadā tika izstrādāts un Rīgas būvvaldē apstiprināts arī ēku pārbūves projekts. Fabrika tika iekļauta A./s. Vulkāns, tā bija viena no lielākajām sērkokciņu ražotnēm Rīgā.

1. **Karla Matiasa Beitīna un Johana Juliusa Šmita gruntsgabalu situācijas plāns. Izgatavojis pilsētas mērnieks Rihards Štegmans (Stegmann). 1874. 2769. f., 1. apr., 4308. l., 74. lp.**

Dokuments informē, ka kopīpašumā apvienoti divi gruntsgabali (Pol. Nr. 2a un 3a). Teritorija ir 7,25 pūrvieta liela. Attēlota gruntsgabalu konfigurācija un tur uzcelto ēku situācija. 1908. gadā izgatavotā kopija liecina, ka arī turpmāk gruntsgabala robežas nav mainījušās.

2. **Arhitekta G. Vinklera projekts lenšu fabrikas Rohen–Renard galvenās ēkas paplašināšanai. Fotokopija. 1890. gada 13. aprīlis. Oriģināls 2761. f., 3. apr., 10026. l.**

Projekts veidots uz 16 lapām. Attēlota gruntsgabala ēku situācija, projektētās celtnes fasādes, pamatplāni, griezumi.

3. **Projekts dzīvojamās mājas celtniecībai lenšu fabrikas Rohen–Renard teritorijā. Fotokopija. 1890. Oriģināls 2761. f., 3. apr., 10026. l.**

Projekts paredz celt četrstāvu mūra dzīvojamo māju, tās pirmajā stāvā plānots iekārtot zirgu stalli, ratnīcu un kučiera dzīvokli. Atbildīgais par būvdarbu izpildi – E. fon Trompovskis (Trompowsky).

4. **Lenšu fabrikas Rohen–Renard ēku plāns un taksācijas protokols. 1891. gada 29. oktobris. 2769. f., 1. apr., 4308. l., 70. lp.**

Plānā attēlota gruntsgabala ēku situācija, taksācijas protokolā minēta celtnu funkcija, raksturots būvmateriāls un noteikta katras ēkas vērtība.

5. **Lenšu fabrikas Rohen–Renard ēku situācijas plāns un celtnu taksācijas protokols. 1893. 2769. f., 1. apr., 4308. l., 72. lp.**

Attēlota gruntsgabala situācija un ēkas, raksturotas ēku funkcijas, sniegta to vērtība un apdrošināšanas vērtība.

6. **Viktora Šturca lenšu fabrikas ēku plāns un taksācijas protokols. 1904. 2769. f., 1. apr., 4308. l., 68. lp.**

Dokumentu sastādījusi apdrošināšanas sabiedrība Moscowischen Feuer-Assecuranz-Compagnie Rīgas filiāle. Norādīta ēku funkcija, vērtība un apdrošināšanas vērtība.

7. Vikrora Šturca lenšu fabrikai piederošās teritorijas Jēkaba augstiene ēku plāns un taksācijas protokols. 1907. 2769. f., 1. apr., 4308. l.

Atzīmēta šīs gruntsgabala daļas situācija un tajā uzcelto ēku novietne. Taksācijas protokolā minēta katras celtnes funkcija, no kāda materiāla būvēta, taksētā vērtība un apdrošināšanas vērtība.

8. Projekts fabrikas Vulkāns ēku celtniecībai. 1909. 2769. f., 1. apr., 4307. l.

Paredzēts celt vienu divstāvu un vienu vienkārtu mūra fabrikas ēku, kā arī pārbūvēt juntu divām esošajām celtnēm. Darbu vadītājs – E. fon Trompovskis.

9. Rīgas sērskociņu fabrikas Vulkāns ēku taksācijas protokols. 1909. 2769. f., 1. apr., 4307. l., 44.–47. lp.

Dokumentā norādīta ēku funkcija un sniegts to vērtējums.

Sk. vēl:

1. Rīgas pilsētas trešās priekšpilsētas īpašumu taksācijas protokoli. 1863. 1390. f., 3. apr., 54. l.
2. Rīgas Hipotēku biedrības lietas par Vasilija Lapšina sērskociņu fāriku. 1893–1913. 2769. f., 1. apr., 4307., 4308. l.
5. Sērskociņu fabrikas Vulkāns ēku taksācijas protokols. 1910. 2775. f., 3. apr., 147. a l., 89.–91. lp.
6. Rīgas pilsētas trešās priekšpilsētas īpašumu taksācijas protokoli. 1868. 1390. f., 3. apr., 10. l.

VIII. KATLAKALNA PASTORĀTS

Katlakalna pastorāts jeb mācītāja muiža veidojās vienlaicīgi ar Katlakalna draudzi un pirmo baznīcu, ko uzcēla 1635. gadā. Kopš tā laika tuvējo apkārtni sāka saukt par Katlakalnu.

Pirmo Katlakalna pastorātu iekārtoja netālu no dzirnavu saimniecības, bet vienā dzirnavu gruntsgabala daļā izveidoja ķesterātu. 17. gadsimta beigās tajā saimniekoja Katlakalna draudzes ķesteris Andrejs Bļodnieks. Ar koka žogu norobežotā pagalmā bija uzcelta dzīvojamā māja un saimniecības ēka. Par zemes izmantošanu, kā paredzēja 1695. gadā noslēgtais līgums, dzirnavu īpašnieks no Bļodnieka saņēma 10 valsts dālderu gadā.

Ziemeļu kara sākumā visas pastorāta ēkas – dzīvojamo māju, graudu klēti, zirgu stalli – nopostīja, un mācītājam Grīnvaldam vajadzēja dzīvot zemnieka Piziķa mājā. Tādēļ jau 1703. gadā zemniekiem tika dots rīkojums sagādāt nepieciešamos kokmateriālus jaunu ēku celtniecībai. Kaut apstākļi bija ļoti smagi, dzīvošanai nepieciešamās mājas tika uzceltas.

1743. gadā Rīgas pilsētas kases kolēģija Katlakalna mācītāja vajadzībām nodeva arī pusarka lielo t.s. Vilkemuīzes zemi. Pakāpeniski teritorija paplašinājās, un 19. gadsimta beigās uz 1 ¼ lielās pastorāta zemes bija iekārtotas septiņas zemnieku saimniecības: Brutuļi, Tošes, Stoķi, Kārkliņi, Jaunzemji, Piziķi, Putriņi.

1779. gadā Katlakalna mācītāja vajadzībām pastorātā uzcēla jaunu divstāvu mūra dzīvojamo māju. Darbus vadīja būvmeistars Kristofs Hāberlands. Kā liecina viņa sastādītais darbu maksas aprēķins, būve izmaksāja 4143 Alberta dālderus.

1. **Bauskas ceļa karte. Zīmējis Johans Abrams Ulrihs (Ulrich). 1696. 2909. f., 1. apr., 90. l.**

Kartē attēlots ceļa virziens un tuvējās apkārtnes apbūve. Atzīmēts pastorāts, baznīca, arī Katlakalna dzirnavu dīķis, dzirnavas un zemnieku saimniecības.

2. **Katlakalna zemnieku saimniecību pļavu plāns. 1737. 2909. f., 1. apr., 287. l.**

Plānā iezīmētas izmantojamo pļavas gabalu robežas, eksplikācijā norādīts zemju lielums un lietotāji.

3. **Katlakalna pastorāta zemnieku saimniecību revīzijas protokols. 1746. 1392. f., 1. apr., 282. l., 85. lp.**

Dokumentā minēti pastorāta zemnieki, apsaimniekotās zemes lielums, saimniecības iedzīvotāju un lopu skaits, nodevu lielums.

4. **Katlakalna pastorāta būves izdevumu tāme. Sastādījis Rīgas būvmeistars Kristofs Hāberlands (Haberland) 1779. 1392. f., 1. apr., 648. l., 123–125. lp.**

Dokumentā uzskaitīti darbu veidi, nepieciešamie materiāli un to cenas.

5. **Katlakalna pastorāta zemnieku saimniecību plāni. 1820. 1392. f., 1. apr., 32. l., 226. lp.**

Dokumentā attēlotas trīs zemnieku saimniecību zemju robežas un ēku situācija. Sniegts zemju vērtējums.

6. **Katlakalna pastorāta zemnieku lūgums par saimniecības zemes palielināšanu. 1867. 1390. f., 1. apr., 596. l., 23. lp.**

Dokuments informē, ka zemnieki – Kapars Kilps, Mārtiņš Žvīkuls un Jans Putriņš – lūdz palielināt viņu saimniecību platību, piegriežot zemes no kaimiņu saimniecībām.

Sk. vēl:

1. Rīgas Landfoktejas tiesas lieta par Katlakalna–Olaines draudzi, pastorātu, baznīcu un draudzes skolu. 1665–1860. 1392. f., 1. apr., 648. l.
2. Rīgas patrimonālā apgabala Katlakalna draudzes tiesas lieta par Vasilija Daņilova Hohlova (Хохлов) sūdzību lietā pret Leopoldu Valteru (Walter) dēļ nesamaksātās algas Katlakalna pastorāta būvdarbos. 1861. 1385. l., 1. apr., 985. l.
3. Rīgas pilsētas kases kolēģijas lieta par Katlakalna pastorātu un draudzes skolu. 1867. 1390. f., 1. apr., 596. l.
4. Rīgas pilsētas valdes lieta par Katlakalna–Olaines draudzi. 1884. 2724. f., 1. apr., 929. l.

IX. KATLAKALNA BAZNĪCA

Katlakalna draudzi izveidoja 17. gadsimtā, un pirmo baznīcu šeit uzcēla 1635. gadā. Celtne ļoti cieta Ziemeļu kara gados.

1732. gadā Rīgas rāte un draudze nolēma celt šeit jaunu baznīcas ēku. Tā bija neliela koka būve, bez sakristejas. Ārsienas bija krāsotas, jumtu

sedza kārniņu klājums. Neliels barokāls tornītis bija celtnes galvenā rota. 3. septembrī jaunuzcelto baznīcu iesvētīja ģenerālsuperintendentants Heinrihs Brīnings (Brüning) un virsmācītājs Kaspars Elverss (Elwers). Par mācītāju šeit strādāja Antons Bernhofs (Bernhoff).

18. gadsimta 90. gados celtnes tehniskais stāvoklis bija tik ļoti pasliktinājies, ka remontēt un labot to vairs nebija vērts. Pēc pilsētas būvmeistara Kristofa Hāberlanda, rātes un draudzes ieteikuma nolēma Katlakalna draudzei celt jaunu baznīcas ēku.

Kristofs Hāberlands izstrādāja jauno Katlakalna baznīcas projektu. To uzcēla netālu no Daugavas Akmeņsalas rietumu daļas augstākajā vietā. Būvdarbi ilga no 1791. līdz 1794. gadam. Celtnē bija veidota klasicisma stilā, ar apaļas formas būvķermeni un sfērisku jumtu kupolu, kuru noslēdza tornītis – tā dēvētā laterna, pa kura logiem no augšas ieplūda gaisma baznīcas centrālajā daļā.

Diemžēl no ķieģeļiem mūrētais kupols neizturēja laternas slodzi, un 1802. gadā, kad vētra noplēsa laternai jumtu un baznīcā sāka ieplūst ūdens, tas iebruka. 1809. gadā baznīcas jumtu salaboja, bet laternu vairs neatjaunoja. 1819. gadā virs austrumu ieejas uzcēla zvanu torni ar diviem zvaniem.

1. **Katlakalna baznīcas celtniecības darbu maksas aprēķins. 1666. 673. f., 1. apr., 648. l., 2., 3. lp.**

Dokumentā minēti darbu veidi, materiāli un meistarū algas.

2. **Rīgas pilsētas un patrimonālā apgabala plāns. 17. gadsimts. 2909. f., 1. apr., 11. l.**

Plānā attēlots pilsētas centrs un patrimoniālais apgabals. Redzama Katlakalna pastorāta un baznīcas novietne.

3. **Kvītis par maksājumiem Katlakalna baznīcas būvei. 1732. 673. f., 1. apr., 648. l., 39., 50., 52. lp.**

Dokuments informē par pirktajiem materiāliem, strādnieku algām u.c.

4. **Katlakalna baznīcas iesvētīšanas ceremonijas svinīgās uzrunas noraksts. 1732. gada 3. septembris. 749. f., 6. apr., 588. l., 225. lp.**

Svinīgajā ēkas iesvētīšanas ceremonijas uzrunā izteikta pateicība Dievam un Rīgas rātei par iespēju uzcelt jauno baznīcu.

5. **Katlakalna 1732. gadā celtā baznīcas ēka. J. K. Broces (Brotze) zīmējums.**

6. **Rīgas Sešbalsīgās rātes sēdes protokols ar Kristofa Hāberlanda slēdzienu par Katlakalna vecās baznīcas stāvokli. 1791. gada 18. jūnijs. 2823. f., 1. apr., 8. l., 464., 465. lp.**

Kristofs Hāberlands secinājis, ka vecā baznīca ir ļoti sliktā stāvoklī, to remontēt nav vērts, jāceļ jauna ēka. Sēdē nolemj lūgt Kristofu Hāberlandu izgatavot jaunās baznīcas projekta skici un sastādīt paredzamo būvdarbu maksas aprēķinu.

7. **Kristofa Hāberlanda sastādītais Katlakalna baznīcas celtniecības izmaksu aprēķins. 1792. 2823. f., 1. apr., 63. l., 3., 4. lp.**

Dokumentā minēti darbu veidi, materiāli, to daudzums, meistarū un strādnieku algas.

8. **Katlakalna baznīca. Kristofa Hāberlanda projekts. 1792. J. K. Broces zīmējums.**

9. **Katlakalna baznīcas plāns. Kristofa Hāberlanda projekts. 1792. J. K. Broces zīmējums.**

10. Pilsētas būvmeistara T. G. Šulca (Schultz) ziņojums par Katlakalna baznīcas torņa remontiem. 1796. gada 9. jūlijs. 673. f., 1. apr., 648. l., 132. lp.

Ziņojumā lasāms, ka tornis stipri bojāts, lietus laikā ūdens spiežas cauri skārdam un bojā velves. Ūdens spraucas arī caur torņa jumta logiem.

7. Katlakalna baznīcas zīmoga zīmējums. 19. gadsimts. 673. f., 1. apr., 655. l., 1. lp.

Sk. vēl:

1. Rīgas Landfoktejas tiesas lieta par Katlakalna–Olaines draudzi, pastorātu, baznīcu un draudzes skolu. 1665–1860. 1392. f., 1. apr., 648. l.
2. Rīgas pilsētas Sešbalsīgās domes lieta par Katlakalna baznīcas celtniecību. 1792. 2823. l., 1. apr., 63. l.
3. Rīgas pilsētas valdes lieta par Katlakalna–Olaines draudzi. 1884. 2724. f., 1. apr., 929. l.

X. BIŠUMUIŽAS SKOLA

Jau 17. gadsimta beigās Katlakalne draudzē tika atvērta skola latviešu zemnieku bērniem. Sākotnēji tā atradās uz Katlakalna dzirnavu saimniecības zemes uzceltajā ķesterātā. 17. gadsimta 90. gadu dokumentos lasāms, ka draudzes skolas skolotājam Tilmanim (Tilman) telpas dzīvošanai ierādītas Akmeņsalas kroga ēkā, atalgojumam viņš regulāri saņēma arī noteiktu daudzumu labības un varēja izmantot zemi 1/8 arkla platībā.

Pēc Ziemeļu kara jautājumu par Katlakalna draudzes skolas celtniecību sāka risināt tikai 1740. gadā. Draudzes zemnieki saveda nepieciešamos kokmateriālus, rātei tika lūgts rast iespēju algot skolotāju. Izvēlētajā kandidatūra bija vietējais zvaniķis Jakobs Lapiņš. 18. gadsimta beigās par draudzes skolas skolotāju šeit strādāja Dāvids Kristīns (Christin), vēlāk viņa dēls – Johans.

Ievērojami aktīvāk skolu jautājums tika risināts 19. gadsimtā. Jādomā, ka iepriekšējo ēku 1812. gadā izpostīja Napoleona karaspēks, jo 1815. gadā draudzes uzdevumā Rīgas būvmeistara vietnieks Jakobs Grēns (Groen) Katlakalna skolas celtniecībai izgatavoja skici un būvdarbu tāmi.

Jakobs Brandenburgs 1828. gadā Bišumuižā atvēra privātskolu. Sākotnēji par skolotāju tajā strādāja Johans Kristians Zalcmanis (Salzmann), 1862. gadā – Teodors Hornemans (Hornemann). Skolas telpas, kurās no tuvējās apkārtnes mācījās ap 30 audzēkņu, un skolotāja algu nodrošināja Bišumuižas īpašnieks.

19. gadsimta beigās atklāja arī Bišumuižas elementārskolu, kurā mācījās apkārtnes zēni un meitenes. Sākotnēji tā darbojās īrētās telpās, paralēli Rīgas pilsētas valde risināja arī jautājumu par skolas ēkas celtniecību.

1. Rīgas tirdzniecības tiesas virskunga G. fon Fēgezaka (Vegesack) ziņojums par Katlakalna draudzes skolas celtniecību. 1740. gada 26. februāris. 673. f., 1. apr., 648. l., 88. lp.

Ziņojuma autors uzskata, ka Katlakalnā skola ļoti nepieciešama. Kokmateriāli ir jau sagādāti, nākošajā gadā ēka tiks uzcelta. Jārisina jautājums par līdzekļiem skolotāja algai.

2. Katlakalna draudzes skola skolotāja Jakoba Lapiņa iesniegums rātei par algas aprēķināšanu. 1741. gada 6. februāris. 673. f., 1. apr., 648. l., 67. lp.

Dokuments informē, ka jau pirms 13 gadiem Katlakalna draudzē pieņemts skolotājs. Viņš varēja izmantot ķesterāta zemi. Tā kā Jakobam Lapiņam jāpilda arī zvaniņa pienākumi, viņš lūdz piešķirt pastāvīgu gada algu.

3. Ziņojums par Katlakalna draudzes skolas skolotāja algām. 1741. 673. f., 1. apr., 648. l., 70. lp.

Dokumentā lasāms, ka skola Katlakalnā pastāvējusi jau 17. gadsimta beigās. 90. gados tajā strādājis skolotājs Tilmans. Viņa dzīvoklim telpas tika ierādītas Akmeņsalas kroga ēkā, atalgojumam regulāri saņēma noteiktu daudzumu labības un varēja izmantot zemi 1/8 arkla platībā.

4. Skice un tāme Katlakalna draudzes skolas būvei. 1815. 673. f., 1. apr., 648. l., 252., 253. lp.

Skici un darbu izmaksu aprēķinu sagatavojis Rīgas būvmeistara vietnieks Jakobs Grēns. Paredzēts celt vienkārtīgu koka ēku ar centrālo mantaļskursteni.

5. Skolotāja Teodora Hornemana ziņojums par Bišumuižas privātskolas darbību. 1862. gada 5. decembris. 673. f., 1. apr., 648. l., 346. lp.

Dokuments informē, ka skola darbojas kopš 1848. gada. To apmeklē apkārtnes zēni un meitenes, kopā vairāk nekā 30 audzēkņi. Skolas telpas un skolotāja algu finansē Bišumuižas īpašnieks rātskungs Jakobs Brandenburgs.

6. Arhitekta Daniela Felsko (Felsko) projekta priekšlikums Bišumuižas elementārskolas ēkas celtniecībai. 19. gadsimta 80. gadi. 2724. f., 1. apr., 880. l.

Dokuments informē, ka paredzēts celt divstāvu mūra ēku, kurā būtu mācību klases, telpas gulēšanai un ēšanai.

7. Atskaite par Katlakalna elementārskolas darbu. 1881. 2724. f., 1. apr., 880. l.

Dokumentā lasāms, ka skola darbojas kopš 1869. gada, pirms tās šeit pastāvēja Hornemana privātskola. Adrese – Bauskas iela 3, netālu no Bišumuižas, Kundšteina (Kundstein) privātmājā. 1880. gadā skolu apmeklēja 53 zēni un 28 meitenes.

8. Atskaite par Bišumuižas elementārskolas audzēkņu skaitu. 1888. 2724. f., 1. apr., 989. l.

Sniegtas ziņas, cik zēnu un cik meiteņu apmeklē skolu, cik audzēkņu mācās katrā klasē, kāds ir skolēnu nacionālais sastāvs.

9. Līgums starp Rīgas pilsētas valdi un Antonu Rēnu (Roēn) par telpu īri Bišumuižas elementārskolai. 1889. gada 14. marts. 2764. f., 1. apr., 291. l.

Līgums nosaka, ka Antonš Rēns skolas vajadzībām pilsētas valdei izīrē viņam piederošās lenšu fabrikas agrāko kantora telpu. Gada nomas maksa – 600 rbļ. sudr.

10. Bišumuižas elementārskolas skolēnu saraksts. 1914. 1403. f., 1. apr., 24. l., 37.–39. lp.

Sarakstā redzams, ka skolu apmeklē zēni un meitenes, kopā 69 audzēkņi.

Sk. vēl:

1. Rīgas Landfoktejas tiesas lieta par Katlakalna–Olaines draudzi, pastorātu, baznīcu un draudzes skolu. 1665–1860. 1392. f., 1. apr., 648. l.
3. Rīgas pilsētas kases kolēģijas lieta par Katlakalna pastorātu un draudzes skolu. 1867. 1390. f., 1. apr., 596. l.
4. Rīgas pilsētas valdes lieta par Katlakalna, Ķengaraga un Strazdumuižas elementārskolām. 1880. 2724. f., 1. apr., 880. l.
5. Rīgas Ekonomijas pārvaldes lieta par patrimoniālā apgabala skolām. 1883. 2764. f., 1. apr., 554. l.
6. Rīgas Ekonomijas pārvaldes lieta par Katlakalna elementārskolas celtniecību. 1887. 2764. f., 1. apr., 314. l.
7. Rīgas pilsētas valdes lieta par Katlakalna pamatskolu. 1890. 2724. f., 2. apr., 1139. l.
8. Katlakalna draudzes pārvaldes lieta par Bišumuižas elementārskolu. 1896–1913. 1403. f., 1. apr., 25. l.
9. Katlakalna draudzes pārvaldes lieta par Bišumuižas elementārskolu. 1908, 1909. 1403. f., 1. apr., 27. l.
10. Bišumuižas elementārskolas skolēnu saraksti. 1908., 1909. 1403. f., 1. apr., 26. l.
11. Lieta par Rīgas pilsētas Bišumuižas pamatskolu. 1914. 1403. f., 1. apr., 29. l.
12. Lieta par Bišumuižas pamatskolu. 1914. 1403. f., 1. apr., 24. l.
13. Lieta par Rīgas pilsētas Bišumuižas pamatskolu. 1914. 1403. f., 1. apr., 30. l.
14. Rīgas pilsētas Bišumuižas pamatskolas rēķini. 1914. 1403. f., 1. apr., 28. l.

XI. BIŠUMUIŽAS TIRGUS

Pildot iedzīvotāju vairākkārtējus lūgumus, 19. gadsimta beigās pilsētas valde sāka risināt jautājumu par tirgus izveidošanu Bišumuižas apkārtnē. Konkrētas perspektīvas jautājuma risinājums ieguva Rīgas tirdzniecības rūpniecības komisijas 1899. gada 28. janvāra sēdē, kurā secināja, ka Bišumuižas apkārtnē daudzās vietās iedzīvotāji nekontrolēti tirgojas ar dažādām pārtikas precēm, un pircēji nav pasargāti no nekvalitatīvu un bojātu produktu iegādes. Lai stāvokli mainītu un aizsargātu sabiedrības intereses, nepieciešams izveidot noteiktu tirgošanās vietu.

Par tirguslaukumam piemērotāko vietu izvēlējās neapbūvētu 1334 kvadrātatis lielu gruntsgabalu Bieķēnsalā, Bauskas ielā 91. Tā kā izvēlētā zeme bija privātīpašums un piederēja Helēnai Augustei Lindei, dzimusiai Balhauzenai (Linde, geb. Balhausen), 1906. gada 2. augustā, noslēdzot pirkšanas pārdošanas līgumu, Rīgas valde to ieguva pilsētas īpašumā.

Bišumuižas tirguslaukuma izveidei nepieciešamie labiekārtošanas darbi tika izskatīti pilsētas valdes 1904. gada 6. februāra sēdē. Laukumu vajadzēja noklāt ar bruģi, ierīkot kanalizāciju, kā arī uzcelt nelielu koka namiņu, kurā varētu iekārtot divistabu dzīvokli sargam, telpu policijai un arī publisko tualeti. Nepieciešams bija arī uzstādīt aku ar sūkni un izlikt divas līdz trīs laternas apgaismošanai. Laukumu plānoja iezogot ar koka sētu.

1. **Rīgas pilsētas tirdzniecības žurnāls. 1883. 195. f., 3. apr., 833. l.**
Žurnālā reģistrētas Rīgas pilsētas tirdzniecības vietas un veikali. Nosaukta objekta adrese un īpašnieks.
2. **Rīgas Tirdzniecības komisijas lūgums pilsētas valdei par nepieciešamību ierīkot tirgu Bišumuižā. 1899. gada 28. janvāris. 2764. f., 2. apr., 64. l., 1. lp.**
Lūgumā paskaidrots, ka Bišumuižā notiek ļoti aktīva tirgošanās ar dažādiem lauksaimniecības produktiem. Lai procesu varētu kontrolēt, nepieciešams izveidot tirgu.
3. **Iecerētā Bišumuižas tirgus novietnes plāns. 1899. 2764. f., 2. apr., 621. l., 3. lp.**
Plānā attēlota Bišumuižas apkārtnes teritorija un atzīmēta plānotā tirgus novietne Bieķēnsalā, Bauskas šosejas malā, netālu no Bišumuižas.

4. **Rīgas pilsētas valdes lēmums par nepieciešamajiem pasākumiem Bišumuižas tirgus iekārtošanai. 1904. gada 12. februāris. 2764. f., 2. apr., 621. l., 8. lp.**
Dokuments informē, ka, pildot pilsētas Domes lēmumu, sēdē iztīrīti veicamie darbi un nolemts izstrādāt izdevumu tāmi.
5. **Pilsētas mērnieka Riharda Štegmana zīmētais Bišumuižas tirguslaukuma plāns. 1904. 2764. f., 2. apr., 621. l., 10. lp.**
Parādīta 6072 m² lielā gruntsgabala novietne un konfigurācija.
6. **Rīgas pilsētas valdes līgums ar Helēnu Augusti Lindi, dzimušu Balhauzenu (Linde, geb. Balhausen), par zemesgabala pārdošanu Bišumuižas tirgus laukuma iekārtošanai. 1906. gada 2. augusts. 2764. f., 2. apr., 621. l., 16. lp.**
Dokuments informē, ka pilsēta tirguslaukumam nopirkusi 1334 kvadrātatis lielu zemesgabalu Bauskas ielā 91.

Sk. vēl:

1. Rīgas pilsētas saimnieciskās komisijas lieta par Bišumuižas tirgu. 1899–1906. 2764. f., 2. apr., 621. l.

XII. SATIKSME AR PILSĒTAS CENTRU

Senāko iespēju nokļūšanai uz Bišumuižu sniedza pilsētas ormaņi. Sākot ar 1884. gadu varēja izmantot omnibusus, kas regulāri kursēja uz Bišumuižu no Kuģu un Akmeņu ielas stūra. Ziemā lielajiem ratiem riteņus aizstāja kamanu slieces. Omnibusu satiksme četras līdz pat deviņas reizes dienā darbojās līdz 20. gadsimta sākumam.

1908. gadā sāka plānot maršrutā izbūvēt tramvaja līniju. Šim nolūkam vajadzēja jau izveidotajai Torņakalna līnijai (7. līnija) izbūvēt pagarinājumu no Bērnū slimnīcas pa Telts un Bauskas ielu līdz Bišumuižai. Darbus pabeidza 1910. gadā. Tramvaju kursēšanas intervāls sākotnēji bija 30 minūtes, vēlāk ceturdaļstunda. Viens brauciens 1. klasē maksāja 6 kapeikas, 2. klasē – 3 kapeikas, skolnieka biļete – 2 kapeikas.

Pirmā pasaules kara gados tramvaja līniju un elektrības tīklus izpostīja. Atjaunošanas darbus pabeidza tikai 1920. gadu vidū.

Jau 1879. gada 23. martā Bišumuižas un tuvākās apkārtnes iedzīvotāji iesniedza Rīgas pilsētas valdei lūgumu atklāt tvaikonīša satiksmi no centra uz Bišumuižu. Par pamudinājumu, jādomā, kalpoja fakts, ka šajā laikā līdzīgs tvaikonis uz pilsētas centru pārvadāja brauktgribētājus uz Ķekavu. Turīgākie pat izteica gatavību ieguldīt zināmu daļu līdzekļu kuģīša iegādei. Tomēr pilsētas valde kuģu satiksmes uzturēšanu starp Bišumuižu un pilsētas centru nodeva privātpersonu ziņā.

19. gadsimta deviņdesmitajos gados ar kuģīšu satiksmes līnijas izveidošanu sāka nodarboties uzņēmējs Vilhelms Minūts (Minuth). Pēc viņa iniciatīvas 1894. gadā pāri Daugavai sāka kursēt Štrauha (Strauch) kompānijas tvaikonītis Dahlen.

1. **Bišumuižas apkārtnes iedzīvotāju un uzņēmēju lūgums pilsētas valdei par nepieciešamību atklāt tvaikoņu satiksmi starp Rīgas centru un Bišumuižu. 1879. gada 23. marts. 2724. f., 2. apr., 1435. l., 1.–5. lp.**

Dokuments informē, ka vairāki uzņēmēji, apliecinot ar parakstiem, lūdz pilsētas valdi atklāt divreiz dienā kursējošu tvaikoņu satiksmi no Rīgas centra uz Bišumuižu un izsaka gatavību ar saviem līdzekļiem piedalīties tvaikoņa iegādē.

2. **Vilhelma Minūta ziņojums Rīgas pilsētas valdei par tvaikoņa *Dahlen* kursēšanu no pilsētas centra uz Bišumuižu. 1894. gada 8. jūlijs. 2724. f., 2. apr., 1435. l., 8. lp.**
Ziņojumā lasāms, ka uzņēmējs Vilhelms Minūts ir atteicies izmantot tvaikoni Huelva, un nolēmis satiksmei lietot Štrauham piederošo tvaikoni Dahlen.
3. **Uz Bišumuižu kursējošā tvaikoņa pieturvietu shēma. Zīmējis uzņēmējs Vilhelms Minūts. 1894. 2714. f., 2. apr., 1435. l.**
Dokumentā shematiski attēlots kuģa maršruts ar tvaikoņa pietātnes novietni Daugavmalā Rīgā un Bišumuižas apkārtnē.
4. **Uzņēmēja Vilhelma Minūta lūgums pilsētas valdei par pieturvietas nomas cenas samazināšanu. 1894. gada 11. jūlijs. 2724. f., 2. apr., 1435. l., 10. lp.**
Dokuments informē, ka uzņēmējs lūdz samazināt pieturvietas nomas cenu, jo nevarēs to izmantot pilnu sezonu.
5. **Rīgas tramvaju pārvaldes ziņojums pilsētas valdei par plāniem Torņakalna–Bišumuiža līnijas būvei. 1908. gada 6. marts. 2724. f., 2. apr., 3222. l., 112. lp.**
Ziņojumā lasāms, ka labvēlīgi atrisinātās finansu lietas ļauj cerēt, ka līnijas būvdarbus varēs uzsākt tuvākā nākotnē.
6. **Rīgas tramvaju pārvaldes ziņojums pilsētas valdei par tuvākiem plāniem jaunu līniju izveidē. 1908. gada 30. aprīlis. 2724. f., 2. apr., 3222. l., 137.–139. lp.**
Dokuments informē, ka paredzēts izbūvēt 3,3 verstis garu tramvaja līniju, kas ietu no Torņakalna pa Bauskas ielu līdz Bišumuižai.
7. **Bišumuižas iedzīvotāju lūgums Rīgas pilsētas valdei par tramvaja kursēšanas intervāla samazināšanu. 1911. gada 25. februāris. 2724. f., 2. apr., 3218. l., 96. lp.**
Dokuments informē, ka līdz ar drīzo kuģošanas sezonas atklāšanu, Tramvaju būves sabiedrība plāno palielināt tramvaju kursēšanas intervālu. Iedzīvotāji lūdz saglabāt pagājušajā rudenī ieviesto tramvaja kursēšanas ceturdaļstundas intervālu. Lūgumam pievienoti vairāki desmiti parakstu.
8. **Bišumuižas un tuvākās apkārtnes iedzīvotāju lūgums Rīgas pilsētas domei par tramvaja līnijas atjaunošanu. 1923. 2927. f., 4. apr., 983. l.**
Iedzīvotāji lūdz pagarināt Torņakalna līniju un atjaunot tās darbību līdz Bišumuižai. Pēc viņu domām, šim nolūkam nebūtu vajadzīgi lieli finansiāli resursi, jo stabi un slīdes šķēršielu pārbraucamajās vietās ir saglabājušās. Iesniegumam pievienoti vairāki desmiti parakstu.

Sk. vēl:

1. Rīgas pilsētas valdes lieta par tvaikoņu satiksmi ar Bišumuižu. 1879. 2724. f., 1. apr., 139. l.
2. Rīgas pilsētas ekonomijas pārvaldes lieta par tvaikoņu satiksmi ar Bišumuižu. 1888. 2764. l., 1. apr., 134. l.
3. Rīgas pilsētas valdes lieta par tvaikoņu satiksmi ar Bišumuižu. 1894. 2724. f., 2. apr., 1435. l.
4. Rīgas pilsētas valdes lieta par elektrisko tramvaju būvi. 1902–1903. 2724. f., 2. apr., 3211. l.
5. Rīgas pilsētas valdes lieta par elektrisko tramvaju būvi. 1905–1911. 2724. l., 2. apr., 3222. l.